

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*pers spec
Klovsstock*

GYRITHE LEMCHE : EN DAG I SEPTEMBER 1770

GYRITHE LEMCHE:
EN DAG I SEPTEMBER 1770
FORTÆLLING

HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR LYNGBY-TAARBÆK KOMMUNE

En Dag i September 1770.

Fortælling.

Seigneur August Klopstock forlod sin Fabrik bag Lyngby Kirke, da Klokkerne i Taarnet sendte deres dybe, rungende Toner ud over den lille Bys straatækte Huse og nye teglhængte Lyststeder, medens Solen dalede langsomt bag Søen i Vest og tændte Himmelen i Farvebaal over Møllegaarden og Sluserne.

Med den trekantede Filthat under venstre Arm og en lang Spansk-rørs Stok med Sølvknap i højre Haand skred Silkefabrikanten frem ad Vejen, hvor Bøndernes Vandvogne havde skaaret deres dybe Spor nedad imod Vadestedet ved Byaaen. Aftenvinden strøg lunt og blødt gennem hans akkomoderede Paryk uden at bringe et Haar i Ulave. Sommeren var endnu ikke draget helt af Landet paa denne Dag midt i September, og Bøndernes Kvæg trippede med Velbehag helt ud i Aaen og lod Vandet køle Bug og Bringe.

Seigneur Klopstock fulgte Landevejen op over Dæmningen og skraaede tværs over den kongelige Chaussé i Retning af Kobberstikkeren, Professor Prejlers Hus, som laa fornemt tilbagetrukket i Haven lige overfor Kirkebakken.

De bredé, hvide Indgangsdøre stod vidt aabne, og ligeledes hinsides Forstuen Fløjdørene ind til Havesalen og ud til Baghaven, saaledes at den indtrædende havde lige for sig den store, forgyldte Solskive paa Sandstenssokkelen midt i Græsplænen og de kuplede Trækroner, som afsluttede Haven indimod Lystgaarden Rustenborg.

Der var tomt overalt i Stuerne, og Seigneur Klopstock gættede sig derfor til, at han vilde finde Husets Værter med deres Gæster i Lysthuset ved Madam salig van Deckums Mølledam. Han fulgte Havegangen langs Møllegaardens søndre Længe, og naaede gennem en Allé af Lindetræer ned til det cirkelrunde Trælysthus med det tilspidsede Straatag, omranket af Kaprifolier, som aabnede Udsigt over Mølleløbet og Søen.

Han fandt ganske rigtig den lille Vennekreds forsamlet her og blev hjertelig modtaget som den gamle Ven af Huset, han var. Efter at have vekslet Haandtryk med Vært og Værtinde hilste han paa Hofpræsten Cramer, som var kommet ridende herover fra sin Lystgaard Sandholm

ved Birkerød, og derpaa paa Digteren Gerstenberg og hans smukke Frue, som havde deres Sommerbolig i Lyngby. Men hans Blik søgte videre og fæstede sig spørgende paa Professorens for de skønne Kunster, som straks besvarede det:

„Ja, vor kære Friederich Gottlieb kan naturligvis ikke nøje sig med at se paa Vandet — han plasker omkring derude med Drengene. Der, tror jeg forresten, de kommer ude i Løbet“.

En stor klodset Baad kom tilsyne ved den modsatte Bred. En midaldrende Mand af samme bredskuldrede, korthalsede Type som August Klopstock, roede begge Aarerne, medens to halvvoxne Drengene laa ud over hver sin Ræling og rodede i Søgræsset.

Fru Prejsler fulgte med matroneagtig Bekymring Sejladsen.

„Ja, naar Klopstock besøger os, nedlægger jeg Scepteret“, sukkede hun. „Vil De nu bare se, hvor Drengenes pæne Manchetter slæber i Vandet.“

„Jeg kunde fristes til selv at springe i Vandet“, udbød Gerstenberg, og strøg sig med de lange, smalle Hænder op under Kniplingsmanchetterne. „Jeg er ved at blive spist op af Myg. Man skulde tro, vi var midt i Hjertet af Sommeren, og saa har vi, om jeg husker ret, allerede den femtende September.“

„Hør, vil I nu være saa gode at se paa Solen. Det er maaske sidste Gang i Aar, vi sidder sammen og nyder dens Nedgang“, lød det fra den unge Fru Gerstenberg, der sad med Hænderne foldede under det røde Silkeshawl, som svøbte sig blødt om hendes fine Skuldre, medens hendes mørke Øjne sværmerisk fulgte Solskærets Falmen over Søen og Skoven hinsides.

Seigneur Klopstock drog pludseligt et Suk saa lydeligt, at de alle kom til at smile derover. Pastor Cramer bøjede sig hen imod ham og lagde deltagende sin Haand paa hans Knæ:

„Er der noget, der trykker Dem, kære Klopstock?“ spurgte han, og hans Ansigt antog pludselig et Udtryk af Bekymring.

„Aa, jeg ved ikke, jeg kan ikke rigtig forklare det — men Luften i Aften falder mig saa tungt for Brystet ligesom mod Tordenvejrr“.

August Klopstock strøg sig med sit brogede Kattuns Lommetørklæde over Panden, hvor Sveden perlede frem.

Fru Gerstenberg drejede langsomt Hovedet om imod ham:

„Det samme synes jeg“, sagde hun stille; „denne Varme er ikke naturlig. Jeg tror, det trækker sammen et Sted“. —

Baaden var nu kommet saa nær, at Silkefabrikanten kunde raabe ud til sin Broder og give sig tilkende.

„Naa, det var da godt, Du endelig kom; vi har ventet paa Dig“, raabte Digteren tilbage. — „Saa i Land med Jer, Drengene, og gør Baaden fast. Johan Georg tager Aarene, og Joachim binder Baaden med de Knob, jeg har lært ham.“

Klopstock sprang let og spændstigt fra Toften ind paa Bredden og omfavnede med Hjertelighed sin lidt yngre Broder.

„Jeg skal hilse Dig fra Excellencen; han bad mig selv derom. Du behøver ikke at hænge med Næbbet, sagde han, han skal nok finde Udvej“.

„Ja, Vorherre holde sin Haand over Grev Bernstorff! — Hvad var vi alle sammen uden ham“, sagde August Klopstock, pludselig oplivet.

„Ja, Danmark skal nok engang komme til at sande, hvad det skylder ham“, stemte Broderen i. „Han staar som et Vartegn midt i den politiske Strøm. Hans Fjender skal nok vogte sig for at forgribe sig paa ham. Det vilde blive værst for dem selv.“

„Det synes dog paa det sidste, som om de ikke mangler Mod dertil. Den ulykkelige Affære ved Algier skal jo nok bruges som et Angrebspunkt“, sagde Cramer med sørgmodig Bitterhed.

„De opnaar kun at blamere sig selv med den Undersøgelseskommission“, erklærede Klopstock fortrøstningsfuldt.

„Nu er Solen nede“, sagde den unge Fru Gerstenberg, som havde siddet med sin Mands Haand i sin og set ufravendt paa Solnedgangen. „Jeg synes, vi skal gaa ind, det bliver snart køligt“.

I Havestuen var alle Lys tændte, skønt et blegt Dagskær endnu herskede udenfor de store Vinduers mange smaa Ruder. Dørene til Baghaven stod aabne. Lige indenfor sad Seigneur August Klopstock og iagttog den mørke Uvejrssky, som langsomt steg op over Trækronerne.

Omkring Bordet i Stuens Midte under Prismekronen sad Prejsler og hans Hustru sammen med Cramer og Friederich Klopstock. I en Krog af Stuen spillede Joachim og hans to Aar yngre Broder, Johan Georg, Tocadille. Et aabent trekantet Spinet med arkadiske Landskaber malet paa Indersiden af Laaget stod op af den ene Langvæg under to Kobberstik af Prejsler efter Pilo's Malerier af Frederik den femte og hans Dronning.

Foran Klaviaturet sad Fru Gerstenberg og ledsagede sin og sin Mands Sammensang med spinkle, klingre Toner. Det var Klopstocks elegiske „Selma og Selmar“, de sang:

„Selmar! Ich sterbe mit Dir,
Ich bete mit Dir von dem Himmel
Diese Wohlthat herab.
Selmar! Ich sterbe mit Dir.“

Fru Gerstenbergs yndefulde Hænder gled ned fra Tasterne og hvilede hengivne i hendes Skød. Hendes Blik hang taaresløret ved hendes Husbond, „Ugolino“s Digter, Klopstocks Discipel, hvis blege, fyrige Ansigt under Sangen var stivnet i Selmas Smerte ved Tanken om, at hun kunde

blive berøvet sin Elskede ved Døden, saaledes som Mesteren var bleven berøvet sin elskede Meta. Lignende Tanker havde Sangen fremkaldt hos Digterens Venner henne ved Bordet; Fru Prejsler førte det Kammerdugs Lommetørklæde til sine Øjne. Cramer og hendes Mand stirrede bevæget frem for sig. Som altid, naar denne Sang blev sunget, var Klopstocks døde Hustru usynlig tilstede i den Vennekreds, hun selv engang havde tilhørt.

Selv sad han og flyttede sig urolig i Stolens dybe Favn; saa sprang han op og kredsede nogle Gange planløst om i Stuen og stansede tilsidst henne ved Klaveret med Haanden paa Gerstenbergs Skulder:

„Døden skiller ikke — kun Livet kan skille“, sagde han med stærk Røst uden at se paa nogen bestemt, som talte han til sig selv. „Selmas Bøn om at dø med Selmar er Trods mod Gud; kun han kender Timen, da Sæden er moden til hans Høst.“

Han vendte sig fra Gerstenberg og gik hen i den aabne Dør, hvor Broderen endnu sad. August saa op med en Hunds trofaste Blik, og Klopstock takkede ham med et tavst Nik.

Gerstenberg bøjede sig ned mod sin Hustru og hviskede nogle Ord til hende. Hun svarede ikke, men løftede lidt efter Hænderne og lod dem synke ned paa Tangenterne i en hvilende Akkord, som syngende gled ud i Stilheden. Saa begyndte hun at tale med sin melodiske Stemme, sagte, men dog saa tydeligt, at Ordene naaede ud i den fjerneste Krog af Stuen.

„War das der Tod? — o, sanfte schnelle Trennung.
Wie soll ich Dich nennen? — Tod nicht, es heisze
Tod Dein Name nicht mehr. Und Du
Du selbst, der Verwesung fürchterliche Gedanke.
Wie schnell bist Du Freude geworden!
Schlumre denn, mein Gefährte des ersten Lebens, verwese
Saat, von Gott gesäet, dem Tage der Garben zu reifen.“

Som en Aandehvisken tabte hendes Stemme sig i Rummet, og længe efter levede Ordene endnu i Stuens Stilhed.

Da glimtede det pludselig udenfor den aabne Dør, som om en Klinge havde spaltet Mørket, og snart efter rullede det dumpt og fjernt over Himlen.

Klopstock stod et Øjeblik med Hovedet tilbagekastet og Armene favnende udbredt mod Mørket og Uvejret, saa gjorde han brat omkring og raabte ind i Stuen:

„Joachim! Johan Georg! Hvor er I henne? Afsted med mig ud i Natten! Basunen lyder, Himlen aabner sine Sluser, — afsted i Løb over Grøfter og Gærder, — Frederiksdal er Maalet!“

Begge Drengene var sprunget op fra Tokadillebordet og hængte sig ved hans Arme under begejstret Tilslutning.

Fru Prejsler saa hovedrystende paa dem, men elskede dem just saadan, især hendes Yndling, Joachim Daniel, den slanke nervøse Dreng med det lange, mørke Haar og de store urolige Øjne, men ogsaa Johan Georg, som Faderen foretrak paa Grund af hans Stadighed og Fornuft, som dog ikke hindrede ham i at følge sin forgudede Broder overalt.

„Nej, lad nu de Tossedreger fare“, skændte Professoren godmodigt. „Man skal ikke friste Gud i saadan et Vejr — vel Pastor Cramer?“

Men Joachim sled i Klopstocks Arm for at komme afsted.

„Er det ikke sandt, at Herren taler til os i Tordenen, og Lynet er Glimtet fra hans Øje? — Har Du ikke selv sagt det, Ven Klopstock? — Har vi da Lov at gemme os bort?“

„Min kære, kære Dreng!“ Klopstock omfavnede ham med Heftighed. „Kom med begge to.“

I det samme lød en høj Banken paa den ydre Dør. Damerne udstødte et dæmpet Skrig, som overdøvedes af et Tordenskrald, der skratende løb hen over Husets Tag.

Klopstock havde sluppet Drengene, og Herrerne var sprunget op af deres Stole med Ansigterne vendt mod Døren til Forstuen, som blev aabnet, før Værten havde overvundet sin Uhygge saa meget, at han kunde raabe: „Kom ind!“

„Schønborn!“

Glæde og Forundring blandede sig i dette Udbrud, men da den indtrædende blev staaende lige indenfor Døren med Blikket alvorligt fæstet paa det lille Selskab, betoges de alle af bange Anelser, og Prejslers Stemme var ikke den gæstfri Værts men mere den bekymrede Vens, da han spurgte:

„Men, hvorfor kommer De saa sent? — Vi havde helt opgivet Dem.“

„Bernstorff er afskediget fra sit Embede. Han forlader Danmark.“

„Der blev nogle Øjeblikke saa stille i Stuen, at kun Suset af den nedstrømmende Regn hørtes. Den første, som brød Stilheden, var August Klopstock.

„Saa skete det dog, som jeg hele Tiden tænkte. De Ondes Raad sejrede tilsidst.“

„Han var for god for dette Folk!“

Friederich Klopstock knyttede Hænderne og bed Læberne haardt sammen. Efter med disse Ord at have sønderrevet det Gæstevenskabs Baand, som i tyve Aar havde knyttet ham til Danmark.

Cramer og Prejsler havde nu ogsaa faaet Mæle og begyndte at udspørge Schønborn, som var Informator for Bernstorffs unge Brodersøn Hans, om naar og hvorledes Afskedigelsen havde fundet Sted.

Schønborn, der endnu var en ung Mand paa Gerstenbergs Alder, fortalte i stærk Bevægelse og under livlig Gestikuleren om Tildragelsen ovre paa Bernstoff Slot samme Eftermiddag. Saa betaget var han, at han slet ikke mærkede, at den omsorgsfulde Værtinde løste den vaade

Ridekappe af hans Skuldre og bar den ud i Forstuen tilligemed Hatten, som han havde lagt fra sig paa en Stol.

„Og han selv — hvad sagde han? — Hvorledes tog han denne uhørte Krænkelser?“ spurgte Gerstenberg, som stod i Kredsen omkring ham med Armen om sin Hustrus Liv.

„Hvorledes han tog det?“ — Schönborns ophidsede Træk blødgjordes et Øjeblik. „Min Gud, jeg glemmer det aldrig. Hans og jeg var begge i Stuen, da den kongelige Skrivelse kom; den unge Greve var ude at ride. Jeg saa, hvorledes Papiret rystede i hans Haand under Læsningen, og Farven langsomt veg fra hans ædle Ansigt. Jeg turde ikke spørge, og jeg knugede den Haand, Hans havde lagt paa min Arm, for at tvinge ham til at forholde sig rolig. Saa rejste Greven sig fra sin Stol ganske stille.

„Jeg er afskediget fra mit Embede“, sagde han dybt bevæget, vendt imod os; og lidt efter, da han var bleven Herre over sin Bevægelse, foldede han sine Hænder og bad med Blikket vendt mod Oven:

„Almægtige, velsign dette Land og Kongen.“

Schönborns Stemme brast over ved de sidste Ord, og han kastede sig i den nærmeste Stol med Hænderne for Ansigtet.

De tav alle omkring ham. Ingen kunde finde Ord for sin Smerte og Harme, Gerstenbergs Hustru græd ved sin Mands Skulder med Armene om hans Hals. Prejslers Hustru tog sine Drengene ved Hænderne og førte dem ud af Stuen.

August Klopstock trak Havedørene til og drejede Nøglen om i Laasen. Friederich Klopstock skridtede Stuen af paa langs og tvers som et Bytte for sit indre Oprør. Prejsler og Cramer havde sat sig paa hver sin Side af Schönborn, afventende det Øjeblik, hvor han havde genvunden sin Ligevægt og kunde gaa videre i sin Beretning.

„Tror De ikke, vor Ven var forberedt?“ var Cramer den første, som spurgte, da Schönborn igen saa op. „Siden Kabinettsordren den 4de September maa han vel have tænkt sig, at man ønskede, han skulde tage sin Afsked“.

Schönborn rystede bedrøvet paa Hovedet.

„Han troede til det sidste, han havde Kongens Tillid“.

„Kongen!“ Klopstock stod pludselig midt imellem dem, ude af Stand til at styre sig længere.

„En forrykt Dreng, som lader sig gøre til Hanrej af sin første Lakaj“.

„Men kære, bedste Ven!“ — Cramer havde grebet om begge hans Arme.

„Glem dog ikke, at De er Gæst i Kongen af Danmarks Land“.

Men Klopstock rystede hans Hænder af sig.

„Gæst! — Nej ikke en Dag længer. Jeg ryster Støvet af mine Fødder og følger min Velgører, hvorhen han gaar. Ham skylder jeg alt, Danmark intet. Og I andre, ikke sandt? — I gør mig Følgeskab? Hvor Bernstorff ikke længer har sit Hjem, er ogsaa vi hjemløse“.

Cramer saa bedrøvet hen for sig.

„Danmark er blevet mit andet Fædreland“, sagde han stille. „Jeg vil vente med at rejse, til det heller ikke har Brug for mig mere“.

Klopstock lo bittert.

„Danmark har aldrig haft Brug for os, vi var kun taalte blandt de indfødte, saa længe Bernstorffs Aand raadede. Tyve Aar har jeg givet dette Land, hele min Manddoms Digtning, alt, hvad den højeste Fryd og den dybeste Smerte aflokkede min Harpe af Toner. Andre Harper vil tone med min Klang, naar jeg er borte. En Verden af Guder og Helte har jeg skænket den danske Digtning. Jeg er ikke dette Lands Skyldner; min Armods Gæld har jeg betalt mangedobbelt tilbage“.

Han tav, og de følte det alle, som om et Uvejr havde raset over deres Hoveder, men de gav ham i deres Hjerter Ret.

August Klopstock var den, der først tog til Orde paa sin stiltfærdige, sindige Maade.

„Gør, som Dit Hjerte tilskynder Dig, kære Broder“, sagde han. „Gud ved, at jeg fulgte Dig gerne. Uden Dig bliver denne By aldrig et Hjemsted for mig. Du kaldte mig hertil, og jeg lærte at elske den for Din Skyld. Men hvor skulde jeg gaa hen? — Alt, hvad jeg har, og mere til, har jeg bundet i den ulyksalige Fabrik hist ovre. Maaske slaar den ny Regering Haanden af mig, og saa kommer jeg til Dig, men saa længe, til jeg kender Fremtiden, er min Plads her som Fader for mine Arbejdere“.

„Og Du?“ — Klopstock vendte sig mod Gerstenberg.

„Jeg er Kongen af Danmarks fødte Undersaat“, svarede den unge Digter og saa sin Ven fast i Øjnene.“ Men aldrig har jeg følt som i denne Stund, at jeg er Germaner. Danmark er en Afkrog af det store Fædreland, som jeg tilhører, og de Skatte, jeg har gravet, gravede jeg for at berige det hele germanske Folk. Jeg ved ikke i Øjeblikket en Vej ud af dette, men jeg følger Dig, saa snart jeg kan“.

„Nu Du, Schönborn“. — Klopstock slap Gerstenberg og hans Hustru af det Favntag, hvori han havde sluttet dem, og vendte sig mod Hans Bernstorffs Informator.

„Jeg tænker, at nu faar jeg mit inderste Ønske opfyldt, at drage til de fjerne Lande“, svarede Schönborn. „Min unge Lærling følger sin Farbroder, og jeg føler mig løst af alle Baand her“.

„Saa ender det sagtens med, at jeg bliver alene tilbage“, tog nu Prejsler Ordet, „thi alle mine Interesser binder mig hertil, og jeg tænker ikke, jeg staar de nye Magthavere i Vejen. Akademiet for de skønne Kunster byder ingen Chancer for politiske Magtstræbere. Jeg er ogsaa kommet til at elske denne lille By med dens Sø og Skov og den dejlige Kirke paa Bakken. Jeg føler det, som har jeg slaaet Rod her — og ved Du, hvad jeg tror?“ — han rakte Haanden ud mod Klopstock — „jeg tror, at det er din Aand, som har tryllebundet mig til dette Sted. Du har

fyldt Naturen her omkring med Dig selv, med Dine Glæder, Dine Lidelser -- ja, Dine Galskaber. Du kan rejse bort, saa langt, Du vil, og ryste Støvet af dine Fødder, som Du sagde før, — det, Du har givet os af Dig selv, kan Du aldrig tage tilbage. Vi vil eje Dig, naar Regnen suser som nu nedover Sorgenfrijs Trækroner, naar Søen ligger død under Vinterens Dække, og naar den klingre Frost slaar Revner i Isen lige fra Lyngby til Frederiksdal. — Men ved Du, naar Du især vil være mine Tanker nær? — Naar Foraaret er over os, og Opstandelsesfesten nærmer sig. Naar de gyldne Liljebægere stiger op af Gravene om Kirken og af Bedene i min Have. Da vil Du genopstaa i Mindet blandt os; da vil Du sidde her i Vennekredsen, og vi vil synge Sangen, Du skænkede os, Opstandelsens Paaskehymne“.

Klopstock havde hørt paa ham med Hovedet bøjet og Blikket sænket mod Gulvet. Nu saa han op, og der hvilede over hans store, kraftige Træk et Skær af forklaret Fred, som hans Venner længe mindedes.

„Ja, saadan være det, som Du siger, min gode Ven — mine gode Venner. Min Udlændigheds Dage heroppe er nu forbi. Lad Fremtiden dømme mig og Danmark imellem, naar jeg nu snart drager bort — og uden Tak. Men naar Foraaret kommer, kære Prejsler, og Du glæder Dig over det vaagnende Liv i din Have, da send en Tanke til den lille Kirkegaard i Ottense ved Elben. Da vil Træerne paa min Metas Grav staa med grønne Skud, og gyldne Paaskeliljer vil omgive Stenen med den dyrebare Indskrift:

„Saat von Gott gesät dem Tage der Garben zu reifen“.

Lysene i Prejslers Havestue var ved at brænde ned. Ved Klavicymblet sad atter Gerstenbergs Hustru, og midt i Stuen i Kreds om Messiadens Digter hans trofaste Venner.

Den lille By ved Mølleaaen var forlængst gaaet til Hvile. Uvejret var trukket bort, og Natten gik stille frem over Sø og Skov. Men gengem de lukkede Havedøre trængte Lyden af Sang helt ud til Vægteren paa Dammen, Tonerne af Klopstocks Paaskehymne:

„Auferstehen, ja, auferstehen
Wirst Du mein Staub nach kurzer Ruh“.

Gyrithe Lemche.

